חומר בשור מבאש חומר באש מבשור חומר בשור מבאש שהשור משלם כופר וחייב בשלשים של עבד נגמר דינו אסור בהנאה מסרו לחרש שוטה וקטן חייב מה שאין כן באש חומר באש מבשור שהאש מועדת מתחילתה מה שאין כן בשור חומר באש מבבור וחומר בבור מבאש חומר בבור מבאש שתחילת עשייתו לנזק מסרו לחרש שוטה וקטן חייב משא"כ באש [א]חומר באש מבבור שהאש דרכה לילך ולהזיק ומועדת לאכול בין דבר הראוי לה ובין דבר שאינו ראוי לה מה שאין כן בבור וליתני חומר בשור מבבור שהשור חייב בו את הכלים מה שאין כן בבור הא מני ר' יהודה היא [ב]דמחייב על נזקי כלים בבור אי רבי יהודה אימא סיפא חומר באש מבבור שהאש דרכה לילך ולהזיק ומועד לאכול בין דבר הראוי לה ובין דבר שאינו ראוי לה מה שאין כן בבור דבר הראוי לה מאי נינהו עצים דבר שאין ראוי לה מאי נינהו כלים מה שאין כן בבור אי ר' יהודה הא אמרת מחייב היה ר' יהודה על נזקי כלים בבור אלא לעולם רבנן היא [ג]ותנא ושייר מאי שייר דהאי שייר שייר טמון איבעית אימא לעולם ר' יהודה ודבר שאין ראוי לה לאו ° לאתויי כלים אלא לאתויי ליחכה נירו וסכסכה אבניו מתקיף לה רב אשי ליתני חומר בשור מבבור שהשור [א]חייב בו שור פסולי המוקדשין [ב]מה שאין כן בבור אי אמרת בשלמא רבנן היא איידי דשייר הך שייר נמי הך אלא אי אמרת ר' יהודה מאי שייר דהאי שייר שייר דש בנירו אי משום דש בנירו לאו שיורא הוא דהתנא שכן דרכו לילך ולהזיק: הכשרתי במקצת נזקו: תנו רבנן הכשרתי מקצת נזקו חבתי בתשלומי נזקו כהכשר כל נזקו כיצד [ג]החופר בור תשעה ובא אחר והשלימו לעשרה האחרון חייב [ד]ודלא כרבי דתניא[ד] החופר בור תשעה ובא אחר והשלימו לעשרה אחרון חייב רבי אומר אחר אחרון למיתה אחר שניהם לנזקין רב פפא אמר למיתה ודברי הכל איכא דאמרי לימא דלא כרבי אמר רב פפא למיתה ודברי הכל מתקיף לה רבי זירא ותו ליכא והא איכא [ה]מסר שורו לחמשה בני אדם ופשע בו אחד מהן והזיק חייב היכי דמי אילימא דבלאו איהו לא הוה מינטר פשיטא דאיהו קעביד אלא דבלאו איהו נמי מינטר מאי קעביד מתקיף לה רב ששת והא איכא [ו]מרבה בחבילה היכי דמי

אי

מה שאין כן באש. אם לא חייב בה שריפת אדם שהיה לו לברוח ואם כפות הוא המבעיר חייב מיתה וקם ליה בדרבה מיניה כדמפרש לקמן בפרק הכונס לאן לדיר (דף סא:): **ובין שאין ראוי.** לקמן מפרש לה. כל שור דקתני הכא בקרן קמיירי ולא בשן ורגל: **חייב בו את הכלים.** אם שיברן בנגיחה או בבעיטה שהיא תולדה דקרן. כלים אין ראויין לאש שאין דרך להסיק בכלים: פלוגתא דרבי יהודה ורבנן בפרק שור שנגח את הפרה (לקמן דף נג:): **אלא לעולם רבנן היא.** ודקשיא לך ליתני חומר בשור שחייב בו את הכלים כו' תנא ושייר: **שייר טמון.** דהוה ליה למתני חומר בשור ובור מבאש שאם בעט שור בשק מלא כלים ושברן חייב או אם נפל חמור בבור ועליו שק מלא תבואה חייב ואע"ג דטמון בשק מה שאין כן באש דנפקא לן (לקמן דף ס.) מאו הקמה[ט] דאינו חייב אלא בגלוי: **שור פסולי המוקדשין.** שנפדה ונפל בבור פטור בעל הבור דכתיב (שמות כא) בעל הבור ישלם והמת יהיה לו יצא זה שאין המת שלו דאע"ג דנפדה אם מת אסור להאכילו לכלבים כדאמרינן בבכורות (דף טו.) תזבח [דברים יב] ולא גיזה בשר [שם] ולא חלב ואכלת [שם] ולא לכלבים ובפסולי המוקדשין הכתוב מדבר ואם נגחו שור חייב דהא כתיב[ו] שור רעהו וכיון דנפדה שור רעהו קרינא ביה ואע"ג דבשור נמי כתיב [שם] והמת יהיה לו מוקמי' ליה לקמן [ע"ב] לבעלים מטפלים בנבילה: **האי מאי** לא גרסינן: **אי אמרת בשלמא רבנן איידי דשייר.** טמון וכלים שייר נמי האי: **אלא אי אמרת ר' יהודה.** ואין כאן שיור דהא כלים בבור וטמון באש רבי יהודה מחייב מאי שייר דהאי שייר: **דש בנירו.** שאם דש השור בנירו ונתכוון לכך שהרי השוורין מלומדין בדישה תולדה דקרן היא שכוונתה להזיק וחייב לשלם דמי נירו שקילקל מה שאין כן בבור דלא שייך ביה היזק קרקע: **דהא קתני.** לעיל [ט:] בשור שדרכו לילך ולהזיק וכל נזקין בכלל: **האחרון חייב.** בין מת בו השור בין הוזק וטעמא מפרש לקמן מקראי בפרק שור שנגח את הפרה [נא.]: **אחר אחרון למיתה.** אם מת השור לא ישלם הראשון כלום דט' טפחים אין בהם כדי להמית: **אחר שניהם לנזקין.** דאם הוזק השור ולא מת ישלמו בין שניהם: **רב פפא אמר.** מתניתין דקתני כהכשר כל נזקו דאין חייב אלא אחרון במיתה שמת השור קמיירי: **ודברי הכל.** דאפי' רבי קאמר אחר אחרון למיתה: **ותו ליכא.** למימר כהכשר כל נזקו: **והא איכא.** למימר נמי כגון אי אתרמי דמסר שורו כו'. ומסברא קמקשי ליה רבי זירא ואינה משנה: **ופשע בו.** שהלך לו ולא שמרו:

אי

חומר בשור מבאש. הא דלא תני שהשור ב"ח משום דהוי בכלל מסרו לחש"ו דבהכי תלי טעמא דפטור באש:

שייר טמון. דפטור באש ושור ובור חייב ופ"ה כגון בעט שור בשק מלא כלים ושברן וכן אם נפל בבור שק מלא תבואה חייב ולא דק דכל מילי דלאו בעלי חיים ממעטים מחמור דבור כמו כלים כדאמר[ז] בסוף הפרה (דף מח:) גבי נפל לבור והבאיש מימיו לאחר נפילה שהוא פטור משום דהוי שור בור ומים כלים:

ליחכה נירו וסכסכה אבניו. גבי דש בנירו פרש"י משא"כ בבור דלא שייך ביה היזק קרקע משמע דה"נ רוצה לפרש כן משא"כ בבור דלא שייך ביה היזק ניר ואבנים וקשה לפי' דאם כן היה יכול להזכיר כמה היזקות שהאש עושה בדבר הקבוע ששורף ביתו ושאר דברים הקבועין אלא י"ל ליחכה נירו דחייב אף על פי שאין רגילות שתזיק אש ניר ואבנים כלל מה שאין כן בבור דפחות מי' פטור ממיתה כיון דאין רגילות להמית בפחות מי':

שהשור חייב בו פסולי המוקדשין מה שאין כן בבור. כדדרשינן מוהמת יהיה לו מי שהמת שלו ° וא"ת למה לי שור ולא אדם תיפוק ליה מוהמת יהיה לו מי שהמת שלו כדפטרינן שור פסולי המוקדשין[ח] דמת אסור בהנאה דדרשינן גזירה שוה שם שם מעגלה ערופה בפרק אין מעמידין (ע"ז כט:) ° ואי משום שהשער מותר כדאמרינן בפ"ק דערכין (דף ז.) ה"נ שער שור פסולי המוקדשין מותר כדאמרינן בבכורות פ"ג (דף כה.) ואפילו הכי כיון שעיקרו אסור חשיב אין המת שלו וי"ל דוהמת יהיה לו משתעי בשור ולא ממעטי מיניה אדם תדע מדפריך בפ' הפרה (לקמן נג:) ואיפוך אנא פירוש והמת יהיה לו דשור נדרוש למי שהמת שלו והיכי מצי למימר הכי והא בשור משלם כופר ואע"פ שאין המת שלו אלא על כרחך לא חיישינן בהכי כדפרישית דאשור קאי ובלאו הכי לא קשיא מידי למאי דפרישית לעיל דשור ולא אדם איצטריך לעבד ולנכרי הקנוי לישראל שנפל לבור דההוא שרי בהנאה:

אחרון חייב. גם אנזקין וראשון פטור מכולם ובפ' הפרה (לקמן נא.) מפרש טעם דכתיב כי יכרה אחד ולא שנים לחיובי בתרא אתי ולא קמא דאמר קרא והמת יהיה לו וההוא דקא עביד שיעור מיתה:

ותו ליכא. וא"ת נהי נמי דאיכא טובא אטו כי רוכלא ליחשיב וליזיל וי"ל משום דדחיק לאוקמי מתני' דלא כרבי או כרב פפא ולמיתה והיה יכול להעמיד בניזקין וא"ת ולוקמא כגון שלא היה בו הבל למיתה ולא הבל לניזקין שהיה רוחבו יתר על עומקו ובא אחר וסייד וכייד דמודה רבי דהאחרון חייב בין למיתה בין לניזקין כדאמר רב פפא בפרק הפרה (לקמן דף נא.) וי"ל דאין זה מקצת נזקו דאחרון עבד הכל:

[ט]**כגון** פפא בר אבא. מפרש רשב"ם דנקט פפא בר אבא לפי שלסתם בני אדם הוא שאול לכל הבא מאיליו לישב עליה כי סתם ספסל עשוי לכך והוי כמתה מחמת מלאכה אבל פפא בר אבא שהוא משונה וכבד משאר בני אדם סתמא אין שאול לו ולפי' נ"ל כגון פפא בר אבא אכולהו קאי מדקאמר בסמוך דא"ל אי לאו את הוה יתבינן פורתא וקיימין משמע דאם היה נשבר היו חייבין ומיהו לפי המסקנא דמשני דבהדי דקסמך עלייהו אין צריך לפרש [י]דחייב אלא אחרון בלבד ומתוך כך פטר ארבעה בני אדם שישבו על ספסל אחד של אלמנה ושברוהו והר"ר עזריאל חייב לשלם ור"ת מפרש דנקט פפא בר אבא משום דקאמר במסקנא דכחו כגופו דמי ודוקא פפא בר אבא שהוא אדם כבד ומתוך כבדו מונען לעמוד אבל שאר בני אדם שאין כבידין כל כך ואין סמיכתן מעכב מלעמוד איניהו נמי פשעו שלא עמדו וכולן חייבין ולפי זה צריך לומר דרב פפא עצמו בא לתרץ מה שהקשה ותו ליכא:

מאי

מסורת הש"ס

(א) לקמן מג: [ע"ש], (ב) [לעיל ה: וש"נ], (ג) [סוכה נד. וש"נ], (ד) לקמן נא. [תוספתא פ"ו ע"ש], (ה) [שמות כב], (ו) [שמות כא], (ז) נ"ל בפרק, (ח) [עי' תוס' זבחים עא: ד"ה ובטריפה ותוס' נדה נה. ד"ה שמא ותוספות ערכין ז. ד"ה נפשות], (ט) שייך לע"ב, (י) עי' מהרש"א,

רבינו חננאל

חומר בשור מבאש כו', עד מסרו לחרש שוטה וקטן חייב מה שאין כן באש. חומר באש שהאש מועדת מתחילתה מה שאין כן בשור. חומר בבור מבאש שהבור תחלת עשייתו לנזק ומסרו לחרש שוטה וקטן חייב, מה שאין כן באש. חומר באש שדרכה לילך ולהזיק ומועד לוכל בין דבר הראוי לה כגון עצים וכיוצא בהן, ובין דבר שאין ראוי לו, כגון כלים וכיוצא בהן, מה שאין כן בבור. וסתמא כרבנן דפטרי בנזקי כלים בבור. והאי דלא תני שהשור חייב בו את הכלים מה שאין כן בבור, שיירה כמו ששייר הטמון שחייב בו השור מה שאין כן באש. וזה מפורש בפרק הכונס צאן לדיר, משנה המדליק את הגדיש והיו בו כלים ר' יהודה אומ' ישלם כל מה שבתוכו, וחכמ' אומרי' אינו משלם אלא גדיש שלחטין כו'. ושייר נמי חומר בשור שחייב בו שור פסולי המוקדשין מה שאין כן בבור. עיקרו בפ' שור שנגח את הפרה דגרסי' התם שור פסולי המוקדשין אדם ושור חייבין ובור פטור, מאי טעמ' אמ' קרא והמת יהיה לו, במי שהמיתה שלו, יצא זה שאין המיתה שלו. הני הוו שיורא, אבל דש בנירו לא הוי שיורא דשמעינן ליה מדקתני ודרכו לילך ולהזיק. **ודברין פשוטין הן,** ולא הוצרכנו לכתבם בלשון קצרה אלא להיותם נוחים לעמוד בהן המפרש להיותם בידו כללות. **פיס'** הכשרתי במקצת נזקו חבתי בתשלומי נזקו כו'. ת"ר הכשרתי מקצת נזקו, חבתי בתשלומי נזקו כהכשר כל נזקו. פי' היה הבור חפור ט' טפחי' והוספתי לו טפח, נתחייבתי לשלם נזק כאלו אני חפרתי הבור כולו. וזהו כיצד זה חפר בור ט' כו', ודלא כר' דתניא החופר בור ט' טפחי' ובא אחר והשלימו לי' טפח' האחרון חייב. ר' אומ' אחר אחרון למיתה אחר שניהן לנזקין. ואוקמה ר' פפא למיתה ודברי הכל. פי' מרבה בחבילות, מרבה חבילי עצים לחזק הדליקה.

עין משפט
נר מצוה

פט א מיי' פ"ח מהל' נזקי ממון הלכה א סמג עשין טו:

צ ב מיי' פי"ב שם הלכה יז:

צא ג ד מיי' שם הלכה יב סמג עשין סח טור ש"ע ח"מ סי' תי סעיף טו:

צב ה מיי' פ"ד שם הלכה ז סמג עשין שם טוש"ע ח"מ סי' שצו סעיף ז:

צג ו מיי' פ"ו מהלכות חובל ומזיק הל' יד ועיין במ"מ מ"ש בזה סמג עשין ט טור ש"ע ח"מ סי' שפג סעיף ד:

גליון הש"ס

גמ' לאתויי כלים. עי' לעיל ה ע"ב תוס' ד"ה כי שדית: תוס' ד"ה שהשור כו' וא"ת ל"ל. עי' תשובת ח"צ סי' קנו: בא"ד ואי משום וכו'. עי' זבחים דף עא ע"ב תוס' ד"ה ובטרפה: